

Богдан Ступка
Михайло Павлович Загребельний

Знамениті українці

Річард III і король Лір, гетьман Мазепа і Тев'є-молочник, Леонід Брежнев і Тарас Бульба... Це лише невеликий перелік ролей, які зіграв у театрі й кіно Богдан Ступка (1941–2012) – видатний український актор, лауреат багатьох премій, народний артист УРСР (1980) та СРСР (1991), Герой України (2011), кавалер ордена Ярослава Мудрого V ступеня. У Голлівуді його порівнюють з Робертом де Ніро й Аль Пачіно. В Польщі й Росії вважають своєю зіркою, феноменом, який народжується раз на століття, на що Богдан Сильвестрович відповідав: «Я – український актор! Я собі працюю, а люди називають те феноменом. Треба працювати і чесно ставитися до роботи. Вийти на сцену і зіграти найкраще за всіх...».

М. П. Загребельний

Богдан Ступка

Розділ перший

Куликів – Львів: 1941–1956

«Актор – важка професія, в ній не можна раз і назавжди схопити Бога за бороду. Треба постійно залишатися учнем і завжди бути готовим до змін...»[1 – Ця та наступні цитати, які розпочинають дев'ять розділів нашої біографії Богдана Сильвестровича, належать героєві твору. – Авт.]

Богдан Ступка народжується того ж дня, що і його мама, що і Каменяр. Якраз напередодні Успіння. В кабінеті Ступки, художнього керівника Київського театру імені Івана Франка з 2001 року та до його останнього дня, 22 липня 2012 року, почесне місце відведено іконі Успіння Пресвятої Богородиці з Почаєва. Хлопчик – єдина дитина Марії Григорівни (1912–2007) та Сильвестра Дмитровича (1914–1993).

Мама мріяла стати акторкою. Та почалася війна. У місті Куликів (польською – Kulikow; за 16 кілометрів на південь від Куликова – Львів) 27 серпня 1941 року побачив світ син Марії Григорівни. ім'я оберуть йому на честь гетьмана Хмельницького. Богдан Ступка народжується на землі, де з кінця червня 41-го царює фюрер Едіп, Гітлер.

Він згадає на схилі своїх літ, як не міг терпіти, коли його пеленали. Як хотілося виборсатися з пеленок. (Чомусь у розшифровці відеозапису його

прямої мови, в інтернеті, «пеленки» змінять на «пелюшки».) Його рід – із кожум'як. Бабуся, мама – дуже розумні в хлопця. Не тому, що багато читали. Тому, що багато знають про життя. Багато чого навчається як селянин: саджати і копати картоплю, доглядати корову.

Мама дуже добре знала Біблію. Старенька Марія Григорівна подивиться в Києві «Майстра і Маргариту». На кухні, в помешканні сина, після вистави запитає: «А хто це написав?» – «Михайло Булгаков». – «А він не хворів?» – «Хворів. У нього був склероз нирок, він навіть одягнутися сам не міг». – «О, це його Господь Бог покарав». – «За що?» – «А він хотів зробити своє Євангеліє. Диявола перетворив на Бога. За це його й покарав Господь».

На все життя запам'ятає пекельні мелодії розривів бомб та артилерійської канонади. Палаючі будинки. Німців, які дають шоколад малечі і наказують ховатися по хатах. Трупі вбитих. шибениці з повішеними. Воскові обличчя загиблих 18-19-річних юнаків. Зауважує пушок на верхній губі, – вони ще ні разу не голилися. Одного разу перебігають із однієї місцевості в іншу. На малюкові був кашкет із дашком. Сильвестр Ступка міцно тримає сина на плечах. Зненацька кашкет злітає. Батько присідає. Підіймає кашкет. і саме там, де був дашок, обидва бачать дірку від кулі.

Своєму допитливому літописцеві Володимир Мельниченку повідає, як Червона армія билася в Куликові з вермахтом. Узагалі, біографи Богдана Сильвестровича – непересічні особистості. Як і їхній протагоніст. Мельниченко є ще й автором лєнініани, такого рівня, що її видають у Японії. Театрознавець Ростислав Коломієць – взагалі унікум. Коли приїхали з Богданом Сильвестровичем у Лос-Анджелес, намовили актора перевірити, чи справді той з голлівудською легендою Де Ніро – одна й та сама особа. Охоронці мовчки пропустили їх в офіс Де Ніро.

«Містечко бомбардували, і ми – я, батько, дядько Павло – матері десь не було вдома – вискочили зі своєї хати за кілька хвилин перед тим, як у неї влучило. Ми добігли до сусіднього двору і сховалися в якійсь невисокій господарській прибудові з солом'яною стріхою, і я бачив, як горить наша хата... Все пам'ятаю, наче це сталося сьогодні: лежимо ми припиншкі, коли раптом стріху нашої схованки прориває німецький чобіт і стає... батькові на спину! Я ж у цей страшний момент шепочу йому, ледь ворухачи губами: «Тату, тихо, тату, тихо...» Той жах тривав якусь секунду. Німець, очевидно, не встиг зрозуміти, що стояв на живому тілі, бо інакше полоснув би нас автоматною чергою. Не встиг, бо був убитий, тіло вивалилося назовні, чобіт зник... Після того як наша хата була розбомблена, батьки найняли житло в центрі містечка. Наш двір був відгороджений парканом від подвір'я НКВС, на яке звозили і складали трупи полеглих під час облав і воєнних сутичок. Через щілини в паркані я бачив волосся, руки, вуха, носи мертвих і переймався невимовним жахом».

Після зміни тирана в липні 1944 року – повернення товариша Едіпа, Сталіна. Звісно, мирного дитинства годі було чекати. Хлопці бавляться з гранатами, мінами, набоями. Карапузик Бодик пристає з цікавості до старших і бігає за ними. Маля відганяють за горбочок. Пацани уявляють себе дорослими вояками. Часто гра перетворюється на трагедію. Вибухи шматують хлопчачі тіла.

Бодик біжить до хати, дорогою, як завжди, мавпуючи перехожих. Марії Григорівні ця синова звичка не до вподоби: «Що з тебе буде?» і застерігає

Бодика: «Пам'ятай: дурного і п'яного треба обходити!» Цю заповідь запам'ятає на все життя.

Коли Богдану виповнюється сім років, родина переїздить до Львова. Батько співає в хорі Львівського оперного театру. Мати веде домашнє господарство. Сина вчать святих елементарних речей. Коли шматок хліба випадково впаде на підлогу, підніми його, обдмухай і поклади назад на стіл. Перед сном хлопчик завжди перехрестить себе і подушку. Усе на світі залежить від Бога і від батьків. Вони дають шанс. Ти повинен нести цей хрест усе життя. З семи років щосуботи, щонеділі відвідує балет або оперу. Там працюють рідні дядько – оперний співак і тітка – головний концертмейстер. Одне з перших найяскравіших вражень – «Наталка Полтавка». Опера «Фауст», музика Гуно, текст Гете. Далі його зачаровують Верді, Чайковський, «Катерина» Миколи Аркаса. Щодня після школи йде слухати хор, де співає батько. Є завсідником і театру імені Заньковецької, де, трапляється, вмощується в оркестровій ямі.

У Богданової мами слух абсолютний, проте синові музичного слуху Бог не дав. Попри це, змалку привчається співати, наспівувати. Сопрано, колоратура, бас, тенор. Але за нотами. Навіщо ноти? Є ж мелодія. Однокласників зі школи № 28 безкоштовно водить в оперу. З ними вдома ставлять «Фауста». Лаштують сцену, завісу, з пластиліну ліплять фігурки Фауста і Мефістофеля: «і співали за них. Мій друг Богдан співав гарно, а я вив. Але вив натхненно! Сусіди навіть писали в домоуправління, вимагали, аби я припинив співати за стіною».

Назавжди запам'ятає драматургію всіх опер, сценічні прийоми всіх корифеїв вокалу, які тоді виступають або гастролюють на львівській оперній сцені, з-поміж них і Сергій Лемешев та Іван Козловський. Відтоді відразу вирізняє фальшиві ноти, завважує штучні, неприродні жести чи манери: «Я так ріс і, як кажуть, зіпсувався на ниві театру. Дуже любив перевдягатися на діву. Діви завжди вранці встають і не знають, що їм вдягнути. Можуть годинами стояти – і це не підходить, і це не підходить. Потім, як одягнуться, то як ті півники виглядають, і воно найгірше. Прийде у колектив чи піде у школу. Благо, в школі була якась форма, всі однаково вдягалися. і з цих пір співав різними голосами, десь у третьому класі я зображав Діда Мороза. Батько десь дістав мені бороду на такій гумці, яка відтягувалася. Тоді не було комп'ютерів, такої свободи, як зараз – роблю все, що хочу. Діти були перелякані, боялися костюма Діда Мороза. Вони втікали від мене. Я відтягував бороду на гумці і говорив: "Та не бійся, це я, Богдан". Щось таке. Але тягнуло до артистичної братії. Батьки дуже не хотіли, щоб я до неї долучався. Бо батько співав у хорі, а це було 110 карбованців на той час, а мама не працювала. Був город, був сад. Була картопля, якось вижили».

Жили бідно. У старших класах мріє про те, щоб поїхати до Києва, в театральний інститут. і відганяє від себе ці думки. Немає грошей на поїздки. Хіба що вкрати? Але батьки навчили: красти – гріх. Єдине, на що в родині завжди охоче витрачали й останню копійку, – це книжки. Вдома була – навіть за мірками освіченого Львова – пристойна бібліотека. Ще одна обставина дитинства та юності винятково важлива – перебування в атмосфері різних культур, конфесій. Львів поволі перетворювався після 45-го на український град. Напередодні Перемоги товариш Сталін сперечався з представниками польського уряду в еміграції, з Лондона, про майбутні

кордони. Стенограма вражає. Це той рідкісний випадок, коли Сталін розгубився. На зауваження лондонців, що місто Лева ніколи не було українським, їхній візаві спромігся лише на репліку: «Але навколо, в селах, багато українців...»

Розділ другий

Львівські студії: 1956 – 1960

«Прощаю все. Це прийшло з часом. Дехто старіє і ще дурніший стає, а хтось – навпаки. Відношу себе до тих, хто мудрішає. Простити – набагато краще, ніж когось покарати!..»

Хлопець дорослішає. Перша закоханість завершується жорстоким фарсом. Дівчина телефонує і придурюється, що потрапила під трамвай. Закоханий і романтичний, біжить на допомогу, на ходу заскакує в трамвай, ледь сам не потрапивши під його колеса. (Сьогодні в центрі Львова трамвай зустрінеш хіба що як музейний вагончик.) У сецесійному особнячку знаходить не жертву, а учту. шум, гам. Підтоптані кавалери й тоді полюбляли товариство юних та самовпевнених дівчат. Богдан відчиняє двері. З веселої компанії виходить дівчина, тепер уже не дама його серця, і кепкує над ним, зеленим: «Який же ти наївний. Ти як на долоні. Тебе видно наскрізь. Мужчина повинен бути загадковим».

Юнак міркує: «Якщо вона змогла так обдурити мене зараз, то що буде далі?» Дуже її любив. Але виринає зі свого серця. Юнак мужніє. і стає, як йому здається, загадковим. і ставить перед собою головну, єдину мету. Перетворитися з глядача на творця дива, яке відбувається на сцені. Пихатим донжуанам він не пробачить, – можливо, саме тому його розпусник у фільмі Кіри Муратової «Два в одному» такий переконливий і смішний.

У 1956 році дипломований артист Роман Віктюк повертається з Москви на Батьківщину. ім'я Віктюка у Львові гримить. Працює він у театрі юного глядача. В гурток при ТЮГу записується й Богдан. До старшого за нього на п'ять років майстра тягнеться неофіт. Десятикласник мов тінь ходить за Віктюком, проводить додому – на площу Ринок, будинок 18. Весь час повторює один і той самий рефрен: «Я хочу бути актором!» Віктюк поплескує по плечу: «Будеш! Ти побачиш небо в алмазах».

Слова не розходяться з ділом. У шкільному драмгуртку грає у виставі за п'єсою «В добрий час» Віктора Розова юнака, який приїхав із Сибіру. Назавжди запам'ятає ім'я керівниці шкільного драматичного гуртка – Ганна Михайлівна. Викладала російську літературу, не в його – в інших класах. Завойовує собі дебютний, епізодичний плацдарм у театрі імені Марії Заньковецької – грає в одній із вистав задні ноги кобили. Мама захоплення сина, м'яко кажучи, не поділяє. В кафешантані абсурду радянської економіки, де все було дефіцитом, прожити на мізерну батькову зарплату неможливо! Мама Богдана постійно свариться з татом: «Який ти негідний! Усе життя в чергах у крамницях простоєш!» Сильвестр

Ступка гордо стверджує: «Люди стоять – і я стою. А як же інакше? Є гроші – маю купити товар. Що це я повинен – кланятися?» Якось зауважує: «Тепер зрозумів різницю між панською Польщею та радянською Україною. За Польщі до львівських магазинів пани заходили з центрального входу. А чернь з “чорного” ждала об’їдків. В УРСР – усе навпаки. Чернь заходить із центрального входу і чекає: раптом їй хоч щось “викинуть” на порожні полиці. А пани підрулюють до “чорного”, службового входу, де для них усе є!» Мама сердиться: «Досить мені одного артиста. Двох не витримаю. От якби пішов на завод інженером. Чи в торгівлю. Чи в медицину». Син підхоплює: «Краще відразу на ковбасну фабрику. Без шматка ковбаси не повертатимуся додому».

Відступає тактично, як ахейці перед троянцями в кінці «Іліади». Подає документи на вступ до хімічного факультету Політехнічного інституту і провалює іспити. Потім працює в Астрономічній обсерваторії при Львівському університеті, на вулиці Ломоносова, лаборантом. Робить обчислювання за змінними зірками. Професор з обсерваторії обіцяє, що зробить з нього професіонала. Вчиться фотографувати зірки. Витримка кадру становить 30–45 хвилин. За ніч таких знімків буває три-чотири. Обов’язок лаборанта – повільно розвертати телескоп. Адже зірка не стоїть на місці: «Пам’ятаю, йдемо ми з друзями на дискотеку, я знайомлюся з дівчиною, танцюю, дивлюся на годинник – мені вже час знімати зірки. Виходжу на вулицю, а сам молюся: хоч би там було хмарно».

Їх відвідує академік АН СРСР, президент Академії наук Вірменської РСР Віктор Амбарцумян. Світове світило з-поміж астрономів. Почався симпозіум. Лаборант обурюється: «Чим вони тут займаються? Уже все знайдено!» Набирається нахабства і ділиться збентеженням з Амбарцумяном. Той усміхається: «Юначе, знаєте, в чому відмінність людини від свині? У тому, що людина іноді підводить голову та спостерігає за зоряним небом!»

Аж ось дізнається про набір на перший курс щойно заснованої студії при театрі Заньковецької. Сильвестр Ступка особисто знайомий з директором театру і широко просить: «Женіть мого синочка в ший!» Але директор умиває руки. Набір провадить сам Тягну, учень Леся Курбаса. Ним не покомандуєш! і ось Ступка переможно, мов троянський кінь, рушає на своє місце в історії української культури. Для вступних іспитів готується декламувати вірші та байки. Вчить монолог принца Данського. Це завдає йому чималого клопоту. Українського перекладу не знаходить і доводиться брати російський текст. А російською хлопець говорить дуже погано. іспит починає з байки. екзаменатори, щойно він почав, розсміялися. Потім скоромовкою виголошує роздуми Гамлета. Його монолог уривають: «Досить! Тепер заспівайте!» Затягує басом: «Взяв би я бандуру...» У приймальній комісії скривилися й запропонували: «Затанцюйте!» Ось тут абітурієнт – король! Як ушкварить рок-н-рол а-ля Елвіс Преслі! Та вердикту екзаменаторів не почув: «Мене виставили за двері, порадилися, потім покликали – і дали зіграти етюд. Я повертаюся з армії, відслуживши три роки, а моя дівчина – з іншим хлопцем. Я її бачу, а його обличчя не бачу, бо він стоїть до мене спиною. У мене напад ревності, я не витримую, вбиваю його, він падає – і тоді я бачу, що це мій рідний брат. Ось такий етюд треба було грати одному, без партнерів. Я не пам’ятаю, чим я там його вдарив, тому що був у сомнамбулічному стані. Коли я побачив, що це мій брат і він мертвий, у мене покотилася сльоза. і от завдяки цій сльозі мені й сказали: “Приходьте завтра на заняття”. Ось так я став актором».

Чи хотілося йому стати, як зараз кажуть, публічною людиною, здобути популярність? Авжеж: «Артист для того й працює, аби її мати, щоб його впізнавали, любили. Я хотів цього досягти, пам'ятаю, коли вчився в студії, наш артист Володимир Аркушенко сказав мені: піди подивися фільм «шлях до вищого світу», там актор дуже на тебе схожий. Я ходив у кінотеатр тричі на день, виходив із залу перший і стояв у фойє в надії, що люди помітять нашу подібність, а всі проходили повз, ніхто на мене уваги не звертав. Ну, пацан був ще, але вже тоді відчував оте нестримне бажання слави, популярності, й потім на сцені і в кіно домагався цього визнання... Завжди прагну уникати вже відомого в собі, боюся визначення «актор однієї ролі», перевтілення для мене – найвищий пілотаж, цього мене вчив у Львові Борис Хомич Тягну. Складна штука – перевтілення, потрібно все в собі міняти, це як у прокрустове ложе щоразу заганняш себе, але ж коли вдається, то перемога».

Богдан, паралельно з театральними студіями, стає завсідником джазових концертів. Сам стає джазменом. Його групу називають «Хома енд Оклахома», бо один із музикантів – ігор Хома. Грати ансамблю Ступки дозволяли виключно в польській школі. Знущаються начальнички: «Отам нехай джазують – то польська школа!» Роль Богдана в «Хомі» полягає в конференсі та виконанні пантомім як ілюстрацій до музики. Зображав піжона на побаченні. Або чоловіка, який замість дружини лишається на господарстві з малою дитиною. Конференс веде мовою львівської вулиці: «Прошу-перепрошую, дороге панство».

Якось із подругою у львівському Будинку актора затанцює рок-н-рол. Тоді один поважний радянський артист вискочив і заволав: «Прекратіть ето безобразіє!» За це мало не виганяють зі студії. Стилягу висміяли в сатиричній стінгазеті. Он який мудрагель: поки радянські люди під керівництвом партії та уряду вирішують, як збудувати комунізм за двадцять років, а то й швидше, він перешиває дідові штани, звузивши їх донизу. На голові набріюлінке зачіску «кок». Богдан та інші стиляги з метою конспірації збираються, коли засутеніє. Традиційно тусовка починається на вулиці Академічній. Далі вигадують щось прикольне. Наприклад, десятків зо три піжонів зупиняються біля першого-ліпшого будинку. Задирають догори «коки» та вказують пальцями на поверх, скажімо п'ятий. Ніби там щось таке діється!.. Перехожі, як один, спиняються і довго та нудно не можуть второпати, а що ж там таке?...

Коли виповниться сімдесят літ, відзначить народини концертом на сцені театру Франка. Почне його народний артист України так: «Добрий вечір, пані та панове! Леді і джентльмени! Дами і громада! Я вдячний, що ви прийшли на концерт номер сімдесят, я ж бо творче життя починав із джазу». Стоїть невеликий джаз-оркестр під керівництвом Олексія Когана, представника України в Європейській джазовій федерації. Збоку, в кріслі, біля ударної установки, сидить ювіляр. У чорній розстебнутій сорочці. Темно-синьому костюмі. Розповідає про музичні посиденьки на вулиці Керамічній: «Ми були стилягами... Нас ганили... Мовляв, "сегодня он играет джаз, а завтра родину продаст"».

31 серпня 2012 року в Рівному український джазмен Майк Кауфман-Портніков презентує свій проект, який присвячує пам'яті Богдана Сильвестровича. Кіноцентр «ера». На екрані – шедеври Чарлі Чапліна «Нові часи» та «Вогні

великого міста». Музичний супровід на електрофортепіано Кауфмана-Портнікова. Свій проект називає «Весь світ – Джаз». На спомин про Богдана Ступку, який поїхав на далекі гастролі і невідомо, коли повернеться. «Легенда німого кіно Чарлі Чаплін усе своє життя прагнув “заговорити”, але не тільки музикою, яку писав до своїх фільмів. У свою чергу Богдан Ступка не раз звертався до драматургів з проханням написати для нього п’єсу, де він міг би помовчати», – пояснює музикант свою концепцію. Долі двох акторів дійсно мають багато спільного. Вони були неймовірно популярні. Це викликало шекспірівські заздрощі. Вони були талановиті в усьому. Досить почитати мемуари Чапліна. Статті Ступки. Не боялися іти проти течії. Це викликало обурення бюрократів. Чапліна змусили емігрувати. Вигнали зі Сполучених штатів. Ступку в Українській РСР вважали нерадянським. У незалежній Україні йому інкримінують зйомки в Росії. В Росії закидають виконання ролі Мазепи. Власне, де ті всі крикуни? і хто про них коли-небудь згадає? У фільмі «1814», який виходить на екрани в 2007 році, героя Богдана Сильвестровича, першого директора Ліцею в Царському Селі, питають: «Ви вірите в Росію?» Зімпровізував: «Вірю. Але не в Росію чиновників». Потім це вирізали.

Розділ третій

Заньківчанин: 1960 – 1978

«Я ніколи не вів статистичних підрахунків зіграних мною робіт у театрі та кіно: головне не кількість, а шлях до нового образу...»

Борис Хомич Тягно в 1960 році довіряє Богдану Сильвестровичу Ступці, тоді ще слухачеві своєї студії, роль на головній сцені у своїй постановці драми Олександра Левади «Фауст і смерть». Студент отримує роль кібернетичної подоби людини. із чудернацьким іменем Механтроп. Подоба мерзенна. Трагікомічна. Свідки пригадують, як веселить зал худющий робот заввишки один метр 78 сантиметрів. Джазує, наспівуючи текст. Або спочатку декламує, як сьогоднішній репер: «Скоріш вер-блюд збаг-не життя мету. – Далі, без паузи, лунає зрізка: – Ніж ви, жіноцтво, логіку просту...» Невідомо, чи вчорашня пасія Механтропа, панянка, яку ніби збив трамвай, второпає, звідки натхнення у виконавця монологу... Та перші досягнення, миті насолоди від тріумфу йдуть поряд, як це зазвичай трапляється, з моментами розпачу. Механтроп розчаровує свого винахідника Вадима. Той хапає альфа-апарат і знищує таємничим світловим промінням кіберпотвору. Драматург передбачив, як Механтроп упаде навколішки, потім – горілиць, короткими поштовхами опише рукою півколо, опустить її безсило і затихне. Одного разу доводиться впасти по-справжньому. Хто ж міг передбачити, що скельце альфа-апарата вилетить і травмує Богданові око. Певний час лікарі не гарантували, що врятують зір. Ступка вже починає прикидати, на які ролі зможе претендувати. Адмірал Нельсон... Кутузов... ізраїльський генерал Моше Даян... Але медицина перемогла.

У 2005 році Ступку запитують, чи пригадує він, чому прийшов у театр. Відповідає. і та відповідь потім звучить у його виступах, роздумах.

Припускає, що причиною був страх перед життям. Ще не навчився читати, а скільки вже бачив мерців, горя, розпуки. Причина того – страх життя реального, жорстокого, що його судилося пізнати в дитинстві. Цей страх привів його на театральні підмостки. Бо театр створює ілюзії, зображає картини, образи, символи життя. Але там не по-справжньому помирають, гинуть, плачуть, ревнують, зраджують, брешуть, вихваляють, б'ють поклони. Там грають усе це. Граються в життя. Театр – продовження життя. Ти ледь-ледь підносишся над реальністю. Але це та сама реальність, тільки в художній формі. Театр – не втеча від життя. Людство знайшло його іншу форму. Усе пов'язано, воно ж не буває окремо: життя – це життя, театр – це театр.

Знавцеві своїєї творчості, другу Ростиславу Коломійцю, повідав, як уперше скуштував слави за межами України. «Фауста» повезли на декаду українського мистецтва до Москви. У свої дев'ятнадцять Богдан Ступка уперше вийшов на сцену уславленого МХАТу. Наступного по виставі дня гуляють алеями Всесоюзної виставки досягнень народного господарства з Ярославом Гелясом, улюбленцем львівської публіки, старшим за нього на чверть століття. Минають кіоск із квітами. Чують: «А ми вас упізнали!» і з букетом квітів у руках до них наближаються усміхнені дівчата. Вони вчора дивилися виставу заньківчан. Геляс сприймає це як належне. Український Гамлет, постава легеня, орлиний погляд... Але дівчата не зводять захопленого погляду саме з Богдана: «Це ж ви грали?!» Дивиться ніяково на Геляса. Дякує. Додає пару рок-н-рольних приколів. Підписуючи і від себе автограф, Геляс іронізує: «Так нас наздоганяє слава...»

У 1961 році Богдана Ступку зараховують до трупи заньківчан. Тут працює, аж поки не переїздить до Києва, – до 1978 року. Одну з перших своїх ролей, Дон Хуана із п'єси Кальдерона «З коханням не жартують», отримує спільно з Богданом Козаком. Ділять одну гримерку. Козак пригадує, що вони ніколи не сперечалися й не сварилися. Він підмічав у свого напарника технічні прийоми, якими варто оволодівати. Молодий Ступка не боїться паузи, вона є частиною його гри. Хто гляне на застиглого на мить Богдана – вже не відведе очей, чекатиме наступної фрази. Талант пантоміми у нього незаперечний. Він завжди точний і пунктуальний, як німець або чех. На робочому місці – завжди порядок. Костюм акуратно складає на стільці. Жодних картин чи іконок у гримерці не має – це ж хрущовська, атеїстична пора. На Пасху театр завжди працює. Незалежно від того, чи люди прийшли в зал, дають дві вистави – казочку і вечірню. Тож мусять весь день бути на роботі. Звісно, зносили паски, випивку заздалегідь. Якось директор театру, а це посада, яку без партквитка не обіймають, заходить до гримерки початківців. Його підлеглі за святковим столом розговляються. Той за голову: «Що це таке?» А Богдан Ступка миттєво заспокоює пильного партійця: «День народження в Козака». Директор якусь мить вагається. Він же добре пам'ятає, що Козак народився зовсім іншого дня. Але це ж лицедії. Тут грають. Впевнено продовжує мізансцену: «Вітаю, вітаю. Прошу налити й мені». Козак не одне десятиліття по тому залюбки цитує Богдана Сильвестровича: «Як – ви не знаєте Козака?! Це – найгеніальніший український актор. Після мене, звісно».

Ганна Іванівна Сумська, мати Наталії та Ольги, оповідає, як її покійний чоловік, В'ячеслав Гнатович Сумський, віддав головну роль у п'єсі Василя Аксьонова «Колеги» Богданові Ступці. Богдан Сильвестрович тільки-но прийшов у театр. Підходить він до жінки і каже: «Ганнусю, ви можете

попросити В'ячеслава Гнатовича, щоб дав мені зіграти роль Макса?» Переказує прохання чоловікові. Сумський погоджується без тіні сумніву: «То нехай бере. А я піду на рибалку». Дружина тільки сплеснула в долоні: «А кого ж гратимеш ти?» Чує у відповідь: «Я там зіграю одного бандита, з мене корона не впаде. А як не дам Боді зіграти цю роль, він ще довго на задвірках буде».

Богдан Сильвестрович наполегливо опановує свій фах, такий незвичний для простого смертного фах. У цій професії треба щоразу доводити, що ти – не верблюд. Хтось із близьких помер, а ти мусиш грати комедію. Виходиш на сцену й граєш комедію. Заходиш за куліси і плачеш. Збираєш себе до купи, знову виходиш на сцену і граєш комедію. Вважає, що в театрі йому таланить з перших кроків. Як правило, має справу з гарною драматургією. Його рідко беруть на п'єси радянських драматургів. Кажуть, що у Ступки «отрицательное обаяние». Позитивний персонаж творів соціалістичного реалізму – блакитноокий, без тіні сумніву на обличчі. А не такий собі неврастеник-холерик. Насправді, як врешті Богдан Сильвестрович підсумує, за радянських часів найцікавішими ролями були негативні – живі герої, яких роздирають пристрасті. А всі правильні, позитивні, ідеологічно підковані, з обличчями, що випромінюють радість від того, що вони борються за світле майбутнє, – у масі своїй характери переважно ходульні, неприродні, карикатурні.

У 1963 році актора на три роки призивають до лав Радянської армії. Відсутність слуху не завадила розпочати службу в оркестрі штабу Прикарпатського військового округу барабанщиком. А потім в ансамблі «пенсії й пиятики» («пісні і пляски») був концерансьє. Якимось веде концерт у приміщенні Львівської опери. За сценою тихцем, з-за спини підходить до балерини, яка нещодавно приїхала з Азербайджану. Закриває очі руками. Вони вже були знайомі. Композитор Богдан Янівський запрошує дівчат із оперного театру святкувати Жовтневі свята. Тобто річницю революції 17-го року, сьомого листопада. Такий був парадоксальний радянський устрій – жовтневе свято в листопаді. Зустрілися вдома у Богдана Ступки. Одразу сподобався майбутній дружині. Гарні глибокі очі. Худорлявий. Витончені манери, міміка, руки. Та ще й у формі. З армійською виправкою.

Настає випробування почуттів терміном десь на півроку. Потрапляє до армійського госпіталю. Запалення трійчастого нерва лікують довго і малоефективно. Тоді ще не було дієвих, як у ХХІ столітті, медикаментів на цей випадок. Постає реальна загроза операції на обличчі. На обличчі артиста! Лариса допомагає подолати депресію. Не просто витрачає копійчану зарплатню на смачні наїдки. Примудряється раз у раз долати суворі, звичайні для військового закладу заборони та обмеження годин для відвідування. і хвороба відступає. Отож справді – людина пізнається в біді.

Лариса Семенівна згадує в 2000 році: «Була осінь 1965-го. Одного дня виходжу з кінотеатру – хтось гукає: "Ларочко! Ларочко!" Оглянулася – Богдан. Підійшов, завів розмову, а я не чую слів, не до ладу киваю головою і ловлю себе на думці, що боюся його втратити: "Богдане, – кажу, – у мене 4 листопада день народження. Ви прийдете?". А він мені: "Обов'язково прийду, Ларочко, обов'язково". З цього часу ми разом уже 35 років. Я люблю свого чоловіка за його доброту, емоційність, талант. Богдан мене "підкупив" своєю галантністю – він уміє яскраво жити. Ми не були багатими:

ходили в кіно за 25 копійок, за 20 копійок купували львівську каву з тістечками і чулися щасливими. В нас завжди було спільне бажання – бути разом, а це – найголовніше. Хоча обое різні. Я поступливіша. Поруч мого Ступки почуваю себе жінкою коханою і потрібною».

На схилі своїх літ почує запитання про те, в чому основа гарної сім'ї. Адже єдина дружина в актора – виняток із правил. Пояснює свою позицію: "Це як в «Украденому щасті» Івана Франка. Микола щиро вірить своїй дружині, хоча знає, що вона кохалася до заміжжя з Михайлом. Але ж вони повінчані. "Буду до смерті тобі вірний". Клятва дана перед Богом. Отже, можна зрадити шлюбного партнера. Але ж Господа? Цього неможливо було уявити. Я сам виріс у патріархальній сім'ї, де основою "парт'ячейки" був домострой. Усі допомагали одне одному. А моя дружина Лариса могла стати чудовою балериною. Вона закінчила Бакинське хореографічне училище у Тамари Ханум. Молодий Григорович хотів забрати її в Маріїнський театр у Санкт-Петербург. Але їхня сім'я жила дуже бідно, батько загинув на фронті. Мати плакала: "Доню, на кого мене покинеш!" і Лариса відмовилася від пропозиції Григоровича. Написала у Львівський театр опери і балету, куди її радо прийняли».

Богдан Ступка одного разу ділиться, що не знає, як звабити неприступну жінку. Неприступних не зваблював... Щоб створити і зберегти сім'ю, треба навчитися прощати. Жінка може створити чоловіка, а може його кинути під ноги. Усе, як захоче жінка... Коли був молодий, міг надутися, не розмовляти, сварилися. Жінка підійде і скаже: «іди пообідай, що ти на голодний шлунок дмешся. А потім дмися скільки хоч». і Лариса цим близька Богдану, бо дуже швидко відходить. Стається раптом таке, що всі подружки дружини порозлучалися й товкмачать: «Та нащо він тобі потрібен, ти не свобідна жінка». Через конфлікти подають заяву на розлучення і Богдан з Ларисою. Подали, ідуть. Похнюпилися. Лариса плаче. і Богдану зле. Дивується: «А чого ми подавали оті папірці? Давай заберемо їх і підемо ввечері в ресторан». ідуть і забирають: «і все. Порозганяв я подружок її, вона – моїх друзів... Завжди вдаю, що підкоряюсь, а потім роблю по-своєму».

Живуть скромно. Армійська платня становить аж 3 карбованці 80 копійок. Перше сімейне надбання, чайний сервіз, дружина купує по чашечці-блюдечку, заощаджуючи з кожної чергової платні. Продавчині її впізнають: «Знову балерина прийшла». Коли в 1967 році народжує сина, Остапа, вона й далі працює, танцює, але кар'єри вже не робила. Майже нереально, коли кар'єру в сім'ї роблять двоє. Розуміє дружину. Мабуть, часом його Лариса жалкує. інколи вона слухає музику Адольфа Адана з балету «Жізель». і розчулюється. Сльози течуть. Колись танцювала сольний номер у кордебалеті, партію Бузку. Музика лине по радіо, вона плаче. Тоді він роздягається до плавок і заплива до неї із пляшкою шампанського, як міфічний Паріс, яблуко якого обирає найвродливішу: «Вона тоді крізь сльози починає сміятися... У шлюбі треба вміти вчасно приголубити, погладити, поцілувати. Тоді розумієш, що в тебе є її підтримка, а в неї – твоя».

Армійські будні привели до кумедної здибанки з іваном Миколайчуком, своїм майбутнім хрещеним батьком у кіно. З ним доводиться мимоволі познайомитися в середині шістдесятих. В ансамблі пісні й танцю здружується зі співаком Ференцом із Закарпаття. Чомусь починає багато йому розповідати про івана Миколайчука, хоча сам не був із ним знайомий. Після «Тіней забутих предків» це ім'я – надпопулярне. Якось вигадує: «Ми з Іваном хороші друзі.

Часто ходимо один до одного в гості». Через кілька місяців опиняється на гастролях у Харкові. Відвідують із Ференцом прем'єру фільму Павличка і Денисенка «Сон». Сідають в останньому ряду. На прем'єру прибуває і Миколайчук, виконавець головної ролі – Шевченка. Ференц наполягає – підійди та підійди до Миколайчука. Чує вперту відмову: «Ну чого я буду йому заважати?» Після фільму купують морозиво і стають біля Будинку офіцерів. Аж раптом неподалік зупиняється Миколайчук, розмовляє з якоюсь жінкою. Ференц знову наполягає: «Це ж твій хороший знайомий!» Доводиться капітулювати – адже стільки вже нафантазував! Переходить дорогу і звертається до Миколайчука: «Я актор, зараз служу в армії». Той здивовано витріщився на нього. Бравий солдат Богдан дякує йому за фільм і ретирується – повертається до Ференца. Той широко здивований: «Оце так друзі...» Товариш пояснює: «Та це він у кепському настрої».

У 1966 році, після закінчення військового конферансу, відбувається зустріч із Сергієм Данченком: «На сцені заряджаєш сам себе. Не варто цього чекати від публіки чи партнера. Коли сам себе не зарядиш, ти нікому не потрібний і не цікавий. Чи може кожен бути актором? Шекспір сказав, що весь світ – театр, а Сковорода додав, що кожний грає ту роль, на яку його поставили. А ставить на роль Бог». І режисер Данченко!

Богдан Сильвестрович згадує друга: «Ще невідомо, чи був би Данченко таким без мене, а я без нього. Нас еднало повне творче взаєморозуміння. Сергій Володимирович не любив понтів. Він закінчив геологічний факультет Львівського університету і Київський театральний інститут імені Карпенка-Карого. Отож глибоко бушив. Ніколи не звертав уваги на суєту. Не любив, коли щось доводять у коридорах та буфетах. Вважав, що треба вийти на сцену і зіграти. Ото найбільший доказ. І ще треба завжди сумніватися. У Драча є гарний вірш. Поет питає у Господа, чому так безперервно працює Сонячна система. А Бог відповідає: "Я завжди сумнівався". Таке ставлення до себе – прогрес, а переконаність – пиха».

Тандем Сергія Данченка та Богдана Ступки розпочинається у Львові в театрі імені Марії Заньковецької 1966 року спектаклем за п'єсою Віктора Розова «В дорозі»: «Із Данченком у моєму сприйнятті мало в'яжуться уявлення про "офіціоз" чи задану "театральну систему". Хоча в нього була і своя художня система, і свій авторський театр. Але багато в чому він був незвичайний художник. І в театрі імені Заньковецької, і згодом в театрі імені Франка не відразу звикли до того, що він "без понтів". Без нав'язування «методик», жорстких принципів. Усе йшло в нього від серця. Чимало – від його мовчання. Його мовчання – справжнє золото. І репетирував він майже завжди мовчки. П'єса Розова "В дорозі" – одна з наших перших спільних робіт – для свого часу була викликом. Така драматургія у принципі важко пробивалася на українські підмости... Випробував себе в цій п'єсі про розгніване покоління 60-х. Він іноді підходив і єдине, що міг сказати: "Уся надія на тебе..." І тут важливо пригадати чудове сценічне оформлення цієї постановки: дорога, по обидва боки висвічують ліхтарі, а я (точніше, мій герой Володя) робить вигляд, що біжить. Пам'ятаю, коли заграла прекрасна музика Богдана Янівського, і мене вже ноги самі понесли – кудись уперед, назустріч вогням... Назустріч "світлому майбутньому", куди нас усіх наполегливо кликали».

Так оцінює 34 роки, протягом яких їм судилося співтворити: «Я багато чого навчився у нього, а він, напевно, у мене. Я вдячний Сергію Володимировичу

за підтримку, за розуміння. Адже я завжди сумніваюся у своїх силах, допоки не зрозумію, що ж повинен зіграти. Буває, вийду на сцену і розумію, що від мене режисер чекає чогось неймовірного... а я ще не знайшов ту «ниточку», яка допоможе розплутати «клубок» ролі. Болісно переживаю, якщо не виходить. А Данченко міг одним словом, поглядом підтримати, підказати і примусити йти саме тією стежиною, яку він намалював як постановник. Згадую, як на спектаклі "Украдене щастя", вийшовши на сцену в ролі Миколи За-дорожного, раптом почув легкий сміх у залі. Мене просто перекутило: трагічна хвилина, а тут сміються, невже я не зумів захопити глядача? Після прем'єри Данченко мене заспокоїв: "Цей сміх говорить про живе сприйняття залу, і твоєму герою глядачі співчують"».

У 1970 році заньківчани з величезним успіхом гастролують у Києві. На їхні вистави влаштовують справжнє паломництво. У залі театру Франка щовечора – аншлаг. Глядачі юрмляться і в проходах. Після кожної вистави шанувальники львів'ян гуртуються, співають українських пісень, вітають акторів квітами. У 1970-му Ступка тріумфує в Києві і на студії імені Олександра Довженка. Перша його картина – «Білий птах з чорною ознакою».

Юрій Ілленко, режисер «Птаха...», пише сценарій разом із Іваном Миколайчуком. Ставлять зухвалу мету – підняти суперечливу, болючу тему антирадянського підпілля на Західній Україні. Головним героєм, якого мріяв зіграти Миколайчук, роблять саме інсургента, Ореста Дзвоняра. Сценарій пощастило затвердити. А от на знімальному майданчику розпочинаються бойові дії. Кінобюрократія не дає згоди на жодного запропонованого режисером актора. А Миколайчуку взагалі заборонили навіть думати про Ореста. Той, хто втілює світлий образ Кобзаря у фільмі Павличка і Денисенка, – це ж наш український радянський ідеал. Хіба може такий позитивний красень стати на бік ідейних ворогів КПРС?

Доводиться шукати несприятливого. Долю «Птаха...» великою мірою порятував Механтроп. Ступка після першої ролі назавжди зажив слави найпереконливішого сценічного злодія. Спочатку іде на київську студію на проби для епізодичної ролі. У величезному павільйоні йому наказують сісти на пліт. Та з автоматом у руках читати текст. Кричить, ніби зі сцени, з усієї сили: «Це мої гори!» Кіногрупа регоче. Ситуацію розряджає Костянтин Степанков. Його в павільйоні поряд знімає Леонід Осика. Заспокоює кінодебютанта: «Спокійніше говори, синку... Як удома говори, ніби ти на кухні». Осика підказує Ілленку – ось вам готовісінький Орест. Ступка повертається до Львова. Несподівано отримує звістку про отримання головної ролі: «Від цих слів я бігав по Львову, як ошпарений, не вірячи своєму щастю...»

Натурні зйомки провадять на Буковині, у Чернівецькій області, Вижницькому районі. Там дивовижно гарні ландшафти, я бачив їх на власні очі. Ступка живе на березі Черемошу. Його сусід – актор Василь Симчич, відомий після участі в картині «Захар Беркут». Його тричі засуджували до розстрілу. Кати Гітлера, Хорти, Сталіна. А Симчич вистояв. Його підтримка, настанови багато важать для кіноактора-початківця.

Любовні кадри з Даною, Ларисою Кадочниковою, знімають у печері. Партизан сміливо роздягається до пояса. Кадочникову вбирають у довгу білу сорочку до п'ят. Налагоджують камеру. Лунає команда Ілленка: «Грайте кохання». Народний месник розгублюється. По-перше, навкруги купа мала народу. По-

друге, кохати доводиться дружину режисера Ілленка. А його крута вдача давно відома. Він під час зйомок «Тіней забутих предків» Сергія Параджанова на дуель викликав тільки через естетичні незгоди. А тут... Сердитий Ілленко оголошує перерву. Кадочникова рятує репутацію борця за народне щастя Ореста. Пропонує коньяку. Ступка спочатку вагається. А раптом язик заплітатиметься? Все ж пристає на пропозицію партнерки. Починається невимущена розмова, яка логічно закінчується обіймами... Взагалі коньяк не належить до трунків-фаворитів Богдана Ступки. Він прихильник віскі, червоного вина, пива.

Сплав на плотах знімають без каскадерів. На першому йдуть справжні плотогони. їх одягають у такі самі, як у акторів, костюми. Кіногерої – на другому плоті. Біля них – оператор з камерою. У плотогонів знімають спину. Фас, крупним планом – довженківців. Одного разу Ступку мало не розчавляють смерекові колоди, коли втрачає рівновагу. Підводний камінь зачепив весло. Весло Ступки вдаряє Миколайчука. Той кричить: «Чому ти б'єшся?» І кидає виразний сердитий погляд. Цього не було в сценарії. Імпровізація входить до фільму. В іншому дублі Орест за сценарієм стягує зброю з плоту і хутко застрибує на берег. На ноги актор чіпляє спеціальні шипи. Раптом, спіткнувшись, падає. З жахом спостерігає, як на нього летить наступний пліт. Ледве встигнув підхопитися. Міг поламати руки й ноги або й взагалі попрощатися з життям. Ця сцена до стрічки не увійшла. Наступного дня Ступка і Миколайчук переборюють свій страх, щоб знову стати на плоти...

Ступка завважує: «Миколайчук мені дуже допомагав. Він грав роль старшого брата сім'ї Дзвонарів. Ми спілкувалися з ним не лише під час зйомок, але й після них. Купували вино, й Іван, немов Нострадамус, усю долю мені провістив. Він сказав, що після цього фільму я почну багато зніматися, що стану популярним не лише в СРСР, але й за кордоном... Іван ніколи мені не показував, що ревнує до ролі Ореста. В ім'я картини він відмовився від своїх акторських амбіцій. Ми дуже подружилися з Іваном. Разом їздили на прем'єру до Москви і раділи, що фільм тепло прийняли глядачі. До речі, завдяки «протезе» – Петру Юхимовичу Шелесту – картину не поклали на полицю. Я пригадую обговорення після кінопоказу на студії імені Олександра Довженка. Фільм подивилося все політбюро. Багато невтішного було сказано про шкідливість картини. І раптом встає Петро Юхимович і каже: "Я виріс у селі, і у нас піп був найграмотнішою людиною. Я не знаю, де ви бігали, а я особисто в дитинстві бігав за попом". Так що Шелест, можна сказати, став "хрещеним батьком" нашого фільму».

На львівській сцені продовжує під овації розкривати нові образи. У 1971-му Дон Жуан у «Камінному господарі» Лесі Українки. Київські журналісти спеціально оформляють відрядження до Львова заради цієї вистави. Театр під керівництвом Данченка постійно запрошують до Москви. Ступка знайомиться з московським театральним бомондом. Зокрема з Юрієм Яковлевим, Михайлом Ульяновим. Ульянов був художнім керівником театру Вахтангова. Він з особливим пієтетом, захватом відгукується про український театр! Під час війни зачаровували виступи евакуйованих з України артистів у Тобольську, Омську. Як співали «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці...»! Як танцювали...

І на рідній, львівській сцені його оточують непересічні особистості. Наприклад, Борис Мірус. У 1948 році Міруса зараховують до трупи. Та вже за рік він опиняється у воркутинських концтаборах. У 57-му повертається до рідного театру. Протягом п'ятдесяти років створить понад двісті образів:

«У 70-х роках у "Дамах і гусарах" (комедія 1825 року польського автора Фредо. – Авт.) я грав майора, а Богдан – поручика. Тоді він худенький був, а я для нього був Борисом Михайловичем. Уже тоді Ступка був дуже цікавим актором, відчувалося, що скоро виросте у справжнього майстра. Він людина запальна, творча фантазія в нього – колосальна. Завжди приносив на репетиції щось нове, з великим гумором людина...»

У 1973 році стається курйозний випадок: «Іде один із прем'єрних спектаклів "Річарда III" у Львові. У третьому ряду сидять мої батьки, а в четвертому – знаменита актриса курбасівського «Березоля» Федорцева. Зала наповнена вщерть, я в ході п'єси казав слова: "Закон нам – меч, а совість нам – кулак!" – і в цю мить виймаю зброю з піхов, світять прожектори, дивлюся – в руці тільки рукоятка сама, підіймаю голову і бачу: меч летить у залу через оркестрову яму прямо на Федорцеву. Усі глядачі, як у тенісі, пригнулися, думають, ну все – трагедія в театрі. Іі вдарило, але вона тихенько меч під крісло опустила і сидить. Усі дивляться, ніхто не вбитий. А в кінці спектаклю, коли я вже із сокирою вибігав зі словами: "Коня, півцарства за коня!" – зал заздалегідь пригнувся».

Згадує, як непросто пролягав шлях від ролі до ролі, як чуйно опікувалися ним, допомагали старші колеги: «Так, змінююсь, і в кращий бік. Одні з віком стають дурнішими, інші чогось навчаються в житті. Я завжди підтримую талановитих людей. І як художній керівник, і як актор. Навіть якщо погано, завжди знайду, за що похвалити. Був такий актор Борис Васильович Романицький, корифей українського театру. Коли я працював над "Річардом III", мені було 33 роки. Він завжди на репетиціях сидів у залі, а потім кликав до себе в кабінет. І завжди свою тираду починав так: "На мою скромну думку, ви створені для цієї ролі, але у вас немає емоцій, темпераменту, логіки". Тобто нічого немає. Але перша фраза давала надію та бажання щось робити. Запамятовувалися лише перші слова, що я створений для цієї ролі! Це був добрий урок у житті. Користуюся ним у спілкуванні з іншими. Треба вміти підтримувати. Треба вміти робити добро і не чекати, що тобі хтось подякує. З роками став простіший у спілкуванні з людьми».

Після «Річарда III» його популярність зростає. Він опановує фахові вершини, про висоту яких одного разу драматург Горін відгукнеться наступним чином, зауваживши: «Якщо дати Ступці військово-польовий статут, то він і його прочитає так, що всі подумають, ніби це неопублікований Шекспір».

У 1975 році у Львові – прем'єра вистави за романом Олеся Гончара «Прапорonosці». Композитор – Володимир Івасюк. Не зразу погодився Івасюк. Згодом написав пісню про полкове знамено за поезією воєнних літ Гончара. Іі наспівували в трупі театру всі, щойно розпочалися репетиції. Дехто – зі сльозами на очах. Тому що мотив нагадував пісні січових стрільців, які в той час були табу, заборонені партією та урядом. Данченко та Ступка ще від часів «Прапорonosців» заньківчан назавжди вразили театрознавця, майбутнього міністра культури Росії Швидкого. Він вважає, що в українців – своєрідний мелос. Майже кожний – співак. І саме історична заслуга талантів Данченка, Ступки полягає в тому, що вони об'єднали стихію українського музично-драматичного театру із загальносвітовим пошуком, надали своїм театральним новаціям всесвітнього звучання.

Сам Богдан Сильвестрович уже в ХХІ столітті висловить таку думку: «Якщо взяти російський театр, то це – просто драматичний театр. А українські театри – всі є музично-драматичними. Це в природі українського театру, й цуратися цього не потрібно. Так історично склалося, маємо таких творів більше, ніж будь-яка інша культура. Малоросійські опери, як от "Наталка Полтавка", стали називатися узагальнено – "музично-драматичні твори". А зараз з'явилося слово «мюзикл», що, власне, те ж саме. Українці – дуже співоча нація, і в нашому театрі досить акторів, що співають. Коли Михайло Олександрович Ульянов дивився "Енеїду", він дивувався – невже актори "поют живьем?" Але так! От зараз працюємо над "Сорочинським ярмарком", композитор – Олександр Злотник, а сюжет, звичайно, класичний, гоголівський. Ще будемо брати до постановки мюзикл "Людина з Ламанчі"... Маємо на оці поставити дуже цікавий новий мюзикл Ігоря Доклада – "Ірод". Звичайно, будемо робити й психологічні речі – за Чеховим, Ібсеном, Франком, Коцюбинським, от "Тіні забутих предків" зокрема. Там фолк дуже глибокий, там – предки, а предків треба знати».

У 1976 році Данченко ставить «Украдене щастя» Івана Франка. Хтось сприймає драму як повість про вічний трикутник, одна жінка проти двох мужчин. Хтось – як містичний трилер. Куди зникає Михайло Гурман із села? І хто ж насправді повертається? Привид? Микола Задорожний у постановці Данченка, образ якого стає сценічною візитною карткою, альтер его Богдана Ступки, для багатьох ветеранів-театралів асоціювався з Амвросієм Бучмою. Онук Бучми одного разу має довгу розмову з актором. З'ясувалося, хлопчиком він спостерігав з оркестрової ями гастролі франківців у Львові: «...Я переконаюсь, що Ступка напам'ять знає весь малюнок ролі Бучми до дрібниць, деталей та інтонацій! Увечері на виставі бачу, що Богдан не повторив свого кумира аж ні в чому. Знайшов свої власні пристосування, модуляції голосу, пластику! І це було до нестями талановито, точно, виразно!»

Ще один герой легендарної вистави, Федір Стригун, свідчить: «Для мене Ступка – найкращий партнер в "Украденому щасті" Франковий твір у постановці Данченка ще ніхто не переплюнув. Перші вистави ми зіграли у Львові 1976-го. Класичний трикутник. Миколу грав Ступка, Михайла – я, Анну – моя дружина Таїсія Литвиненко. І лише Данченко показав, що постраждалих у виставі троє, у Анни також украли її щастя. У львівському "Украденому щасті" всі троє акторів були головними. Потім вистава разом із Ступкою і Данченком переїхала до столиці. У Києві наче все те саме – і постановка, і костюми. Але справжнім "Украдене щастя" було тільки у Львові...»

Богдан Сильвестрович – затятий футбольний уболівальник. Ця пристрасть стає в пригоді: «Я завжди важко працюю над ролями. Може, всього лише в одну або другу увійшов із першого прочитання чи репетиції. Перевтілюєшся лише тоді, коли знаходиш абсолютно іншу, відмінну від власної пластику героя. Дуже давно, працюючи над виставою "Украдене щастя", я помітив, як тренер київського «Динамо» Валерій Лобановський розхитується на лавці, хвилюючись під час матчу, і я запозичив ці рухи для мого героя Миколи Задорожного в його останній сцені з Михайлом Гурманом».

Уже в ХХІ столітті спробує сформулювати секрет легендарної постановки: «Так, вистава йде вже дуже давно. По-перше, вона психологічна, написана в стилі Ібсена і Чехова. Так, наприклад, у кінці першої дії чеховської «Чайки» Маша сидить у тиші й сама собі говорить: "Тихий ангел прилетел". А в кінці першої дії "Украденого щастя", коли Анна лишається сама, то

шепоче: "Янголи понад хатою пролетіли". Ніхто цього, на жаль, не досліджує. І крім того, там такий класичний трикутник – двоє чоловіків і одна жінка. І дуже цікаві моральні речі. Це дуже цікаво психологічно розписано і зроблено в постановці Сергія Данченка. Можливо, з'явиться режисер, який матиме власне трактування, але, мені здається, поки що Сергія Володимировича, починаючи з його першої постановки "Украденого щастя" в 1976 році, ще ніхто не переплюнув».

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (<http://www.litres.ru/mihaylo-zagrebelniy/bogdan-stupka/?lfrom=362673004>) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Ця та наступні цитати, які розпочинають дев'ять розділів нашої біографії Богдана Сильвестровича, належать герояві твору. – Авт.